

ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ДУХОВНОСТІ ТА ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Е.О.Помиткін

Актуалізація проблеми духовного розвитку особистості на сучасному етапі зумовлена невизначеністю загальнолюдських ідеалів, поширенням технократичних тенденцій, пануванням спотвореного мислення та неконструктивної поведінки, що призводять до забруднення людиною природного середовища, знищення націй і народностей у безперервних війнах, у суїцидальних нахилах, поширенні наркоманії, Сніду тощо. З особливою гостротою проблема ціннісно-сислової дезорієнтації постала в Україні, що зумовило Указ Президента України “Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян” [14]. Виконання указу та реалізація накреслених заходів вимагає поглибленого науково-психологічного опрацювання проблеми духовного розвитку особистості. Аналіз сучасної наукової літератури свідчить, що проблеми, пов’язані з духовним розвитком особистості, досліджувались вченими, переважно, за такими напрямками:

Дослідження психології духовності – Боришевський М. Й., Зеличенко А. І., Киричук О. В., Пономаренко В. А., Смирнова Т. В., Суровягін С. П., Ткаченко А. А., Юзвак Ж. М.

Проблеми духовного виховання – Абрамова А. Г., Бех І. Д., Бондаровська В. М., Боришевський М. Й., Добкина Н. Н., Журба К. О., Зязюн І. А., Косичев А., Липатов А. Г., Логунова Е. П., Лопатина А., Махова Н. П., Онищенко В., Платонов Г., Серков А. Е., Склярєва А. М., Скребцова М. Дослідження духовного світу особистості – Андрюшина Н. Е., Кузьмичова Ж. А., Ріпа Н., Сейдаліна А. А., Слюсаренко В.

Духовним цінностям присвятили свої праці – Андрєєв С. С., Гончаренко С. У., Залєвська З. Г., Знаков В. В., Кузнецова Г. В., Максимов Г. В., Моченов П. М., Некрасов А. Л., Парамонова О. В., Пестрякова Л. С., Прикуп А., Сілванян Г., Степашко Л. А., Фурсик С. Н., Шпаковський В. В., Ядов В. Я.

Аналіз поняття “духовна криза” здійснили – Борсяков Ю. І., Воробйов Ю. Л., Гроф К., Гроф С., Касимова В. Е., Козлов В. В., Липкин А. І., Попов К. Г., Шиміна А. Н. Розкриттю змісту духовного досвіду присвятили публікації – Аверин Н. М., Барабаш О., Воронін Г. Л.

Духовний розвиток особистості є тотожним поняттю розвитку духовності. Цій проблематиці присвячено праці таких вчених як Адлер А., Алперт Р., Артюнов В.Х., Верба І., Гармаєв А.Ц., Гроф С., Жайворонок В.В., Зоткін А.О., Климишин О.І., Киричук О.В., Коваль Н.А., Легай А.С., Мацейків М.О., Моргунов М.М., Мурніна Г.С., Олексюк О.М., Райх Г., Роджерс К., Семашко О.М., Сивков В.В., Хомутинікова Н.Н. та ін.

Незважаючи на зростання інтересу до проблематики духовного розвитку, в теоретичному плані не визначено наукові закономірності та механізми процесу духовного становлення особистості. Саме поняття духовного розвитку особистості не включене до категоріального складу психологічної науки.

Мета поданої статті полягає у висвітленні філософсько-психологічного змісту поняття духовності та духовного розвитку особистості.

Розкриття філософсько-психологічного змісту означених понять потребує аналізу існуючих уявлень про дух і духовність. Ці уявлення формувались і збагачувались протягом століть у народній та релігійній традиціях, наукових поглядах. Аналіз народних традицій засвідчує, що поняття духу, на відміну від духовності, не завжди вживалося по відношенню до сутності чи ознак людини. У численних народних оповідях, піснях і казках ми зустрічаємо лісових та польових духів, духів водойм, які захищають свої володіння, допомагають або перешкоджають людській діяльності (що, зокрема, яскраво відображено у творах Лесі Українки). Як у народних, так і в релігійних традиціях дух, що не належить людині, розглядається або як індивідуальна істота, сутність, або як божественна якість, всезагальна енергія, життєдайна сила, яка складає основу речей і явищ.

Одне з найбільш ґрунтовних філософських досліджень духовної проблематики належить Георгу Вільгельму Фридриху Гегелю. “Пізнання духа

є найбільш конкретним і тому найвищим та найскладнішим”, – визнає філософ [5, с.6]. Означена складність є цілком зрозумілою не тільки з філософських, але й з психологічних позицій. Легко уявити ефективне пізнання вищим нижчого, але не навпаки. Так, за допомогою інтелекту людина успішно пізнає свою тілесно-біологічну природу, може досліджувати емоційно-почуттєву сферу. Більш складною проблемою є пізнання інтелектом самого себе та найскладнішим є інтелектуальне пізнання духовного, яке виходить за межі інтелектуального.

Не відмовляючи собі в спробі найскладнішого пізнання, Гегель дає таке визначення духа: “Абсолютне є дух; таким є найвище визначення абсолютного” [5, с. 29]. Проявляючи себе в людині, яка здійснює духовне пізнання, дух досягає свого найвищого прояву. Диференціація духу в межах матеріального світу, за поглядами філософа, здійснюється у трьох формах: суб’єктивний (природний) дух; об’єктивний дух (особистість) і абсолютний дух (мистецтво, релігія та філософія).

Більш докладного розгляду в нашому випадку потребують погляди на дух, що відзначаються його розумінням як складової людської та, зокрема, особистісної природи. В цьому сенсі дух розглядають або як самостійну та відносно самодостатню сутність, яка в минулому належала людині (духи предків, шановані у японців, китайців, індіанців та інших народів), або ж як складову єдиної та взаємопов’язаної людської сутності, що проявляє певні психологічні властивості: дух мудрості й любові, братерства або розбрату, дух єдності, злагоди чи протиріччя. За поглядами М. Бердяєва, дух не є субстанцією, він – життя, досвід, доля. Він пізнається лише на конкретному досвіді особистості, зокрема, на досвіді духовного життя [3, с. 26-27].

На думку Гегеля, дух у людській природі найбільше проявлений у свідомості та самосвідомості [5, с. 379]. Розглядаючи свідомість як ступінь рефлексії, або ставлення духу до себе, філософ визначає дух як:

1) свідомість взагалі, що має предмет як такий; 2) самосвідомість, для якої предметом виступає “я”; 3) єдність свідомості та самосвідомості – той

факт, що дух споглядає зміст предмета як самого себе та себе самого як визначеного в собі та для себе...[5, с. 223]. У суб'єктивній своїй формі дух виступає як інтелігентність, а в об'єктивній – як воля. Саме інтелігентність визначає ціннісну спрямованість особистості. Воля ж характеризує її вчинково-діяльнісну спроможність. Ці дві ознаки доцільно вважати складовими духовного потенціалу людини.

Американський професор психології Джералд Портер зазначає, що “дух – це “надихальний” елемент, який робить біологічний факт життя чимось більшим, ніж просто хімічні або фізичні процеси. Суто механічне життя було б можливе і без духу, та йому бракувало б свободи й спонтанності, яких той надає. Людська здатність до самоусвідомлення, акт бачення себе як об'єкта уваги не були б можливі без надихальної якості духу, який підносить нас від односпрямованого пізнання об'єктів у нашому перцептивному діапазоні до пізнання себе як суб'єкта переживання. Могутня надихальна якість духу уможливорює для людей самосвідомість, рефлексію, відчуття якісної глибини наших суб'єктивних переживань” [7, с. 158].

Індивідуальні прояви духу в природі людини характеризуються духовністю. Перші письмові згадки про духовність ми зустрічаємо у стародавніх літературних джерелах, які людство дбайливо зберігає до сьогодні. Зокрема, у давньоіндійській Бхагавад-Гіті (близько 5000 р. тому) знаходимо опис життєвого шляху, до якого застосовується санскритське слово *брахмі*, відповідне духовності: “Людина, яка відмовилася від усіх потягів до чуттєвого задоволення, яка живе вільною від бажань, яка не вважає, що чимось володіє, і яка не має помилкового *ego* – тільки вона може досягти справжнього спокою. Таким є шлях **духовного** та благочестивого життя, дотримуючись якого, людина не підвладна омані” [16, с. 162-163].

Проблема духовності особистості з початку 90-х років ХХ ст. активно розробляється у вітчизняній філософській науці. Досліджуючи означене питання, Баранівський В. Ф. вважає, що можна виокремити певний смисловий відтінок поняття духовності, якого воно набуло у вітчизняній культурній

традиції: “Духовність у ній розумілася як свого роду ідеал (особливий “максимум”) або “досконалий різновид” духовного розвитку особистості, вона була переважно етичною категорією, покликаною виразити одну з найвищих людських цінностей, позначити моральнісний вимір людської життєдіяльності, передусім живе джерело переваг особистості, її етичну самостійність. У цьому розумінні духовність, звичайно, протиставляють бездуховності”[2, с. 70].

Саме такий підхід видається найбільш близьким до психології особистості, адже він відкриває можливості розгляду процесу духовного розвитку людини як окремого предмета дослідження. Отже, де у людській природі знаходяться витoki духовності? Чому для однієї людини духовні істини це пусті слова, а для іншої – провідні смисли життя? Наведемо типові філософсько-психологічні та педагогічні погляди на духовність і бездуховність особистості.

Академік Зязюн І. А. вважає, що бездуховність виникає від втрати відчуття цінностей, але бездуховність – не просто відсутність духу, а його спотворення [8, с. 40]. У свою чергу, болгарський дослідник Кирил Попов, аналізуючи бездуховність, пов’язує її з такими якостями, як претензійність, споживацтво, властолюбство та бюрократизм, схильність до демагогії, бажання з усього мати зиск, метушливість, заздрість, лукавство, лицемірство, невдячність, неделікатність, кар’єризм, хабарництво, статєва розпуста, недобррозичливість [9].

Академік Гончаренко С. У. зазначає, що “з категорією духовності співвідноситься потреба пізнання світу, себе, смислу і призначення свого життя. Людина духовна в тій мірі, в якій вона замислюється над цими питаннями і прагне дістати на них відповідь. Втрата духовності рівнозначна втраті людяності.” [6]. На думку Амонашвілі Ш., духовність пов’язана передусім з характеристиками свідомості особистості: “Четвертий вимір, вимір духовний, найбільш Чудова, Прекрасна, найвища Вимірність є шлях розширення свідомості, шлях пізнання сутності Божественної Істини... Пошук Істини є геройство Духа” [1, с. 20-21].

Розгляд духовності не обмежується філософсько-педагогічними підходами. У деяких психологічних джерелах духовність трактується як особистісна якість; в інших – як певна риса. Так, за визначенням, що подано у психологічному словнику за редакцією Петровського А. В. та Ярошевського М.Г., духовність - це "специфічна людська якість, що характеризує мотивацію та смисл поведінки особистості, являє собою позицію ціннісної свідомості, характерну для всіх її форм - моральної, політичної, релігійної, естетичної, художньої, але особливо суттєву у сфері моральних відносин" [14, с. 87]. Однак, таке визначення не розкриває причин означеної мотивації.

Феномени духовності особистості дедалі активніше досліджуються у сучасній психології. Зокрема, Боришевський М. Й. розглядає духовність як багатовимірну систему "утворень у свідомості та самосвідомості людини, в яких віддзеркалюються її найбільш актуальні потреби, інтереси, погляди, ставлення до навколишньої дійсності і до себе самого як соціального індивіда. Специфічною ознакою цих утворень, що виступають у формі ціннісних орієнтацій, певних особистісних характеристик, є їх поєднання з провідними життєвими цілями, прямий чи опосередкований зв'язок із моральністю" [4, с. 147].

Вітчизняна дослідниця Юзвак Ж. М. вважає, що "духовність - це творча здатність людини до самореалізації та самовдосконалення, яка зумовлюється такими особливостями когнітивно-інтелектуальної, чуттєво-емоційної та вольової сфер, що сприяють успішному формуванню та реалізації потреби у цілеспрямованому пізнанні та ствердженні в її життєдіяльності істини, загальнолюдських етичних та естетичних цінностей, усвідомленню єдності себе та Всесвіту" [17, с. 125].

Усвідомлення єдності себе та Всесвіту - істотна ознака, яка є першопричиною та провідним мотивом духовно спрямованої діяльності й поведінки людини. Саме ця ознака, пов'язана з самосвідомістю, скеровує мислення та емоційно-вольові прояви особистості. Саме духовність дає можливість людині усвідомити себе часткою єдиного цілого – людської

спільноти, природи, Всесвіту. Втрата єдності – одна з найбільшніх втрат у житті людини. Вона може відбуватися у різних площинах: від втрати єдності з близькою людиною – до втрати єдності з певною людською спільнотою, природою, Богом.

У своїх дослідженнях поведінки особистості в екстремальних умовах доктор психологічних наук В.І.Лебедев виявив, що втрата єдності, можливості спілкування та взаємодії призводить до психологічного шоку. Для прикладу вчений наводить спогади декабристів [11]. Довготривале ув'язнення в одиночній камері частіше за все закінчувалося божевіллям. Групова ізоляція може також розглядатися як втрата єдності групи з певною людською спільнотою. Досвід антарктичних експедицій показує, що за цих умов у полярників спочатку з'являється напруженість у взаєминах, потім дедалі частіше виникають конфлікти, які перетворюються на ворожість. У ряді випадків конфлікти закінчуються вбивством чи самогубством. Негативні психологічні наслідки групової ізоляції спостерігалися також в умовах космічних польотів. Таким чином, духовна природа особистості спрямовує її на пошуки шляхів відновлення втраченої єдності.

Узагальнюючи викладене, можемо стверджувати, що духовність являє собою специфічно людську якість, що характеризується усвідомленням загальної єдності і зумовлює прагнення людини до гармонії внутрішнього і зовнішнього світу, спрямовує особистість до реалізації у власному житті ідеалів Краси, Добра та Істини.

Здійснений аналіз понять духу та духовності становить підґрунтя для подальшого визначення психологічного змісту поняття духовного розвитку особистості. У філософському розумінні поняття розвитку визначається як закономірна, якісна, спрямована і незворотна зміна матеріальних та ідеальних об'єктів. У психології ж під поняттям розвитку розуміють закономірну зміну психічних процесів, станів у часі, що виявляється в їх кількісних, якісних, структурних перетвореннях [13, с. 333]. Г.С.Костюк вказує на істотну відмінність між поняттями зміни та розвитку. На думку вченого, "...не всякі

зміни є розвитком. Останній являє собою низку внутрішньо пов'язаних, послідовних і прогресивних змін, які характеризують рух людської істоти від нижчих до вищих рівнів її життєдіяльності” [10, с. 135]. Отже розвиток – це поступ до досконалості, прогресу.

На відміну від суто психологічного, духовний розвиток, зосереджений на найбільш сакральних глибинах людського «я», на ідеалах, ціннісних орієнтаціях, життєвих смислах і позиціях людини. Зважаючи на це, можемо визначити духовний розвиток як процес самоідентифікації особистості з власним духовним “Я”, в ході якого людина підпорядковує свою біологічну та соціальну природу духовним ідеалам, цінностям та смислам, набуває духовного досвіду. У процесі духовного розвитку відбувається усвідомлення єдності Буття, життєвої місії та прийняття відповідальності за зміст свого життя і результати діяльності.

Розглянемо подане визначення детальніше. Від народження дитина, не знаючи меж власного тіла та своїх можливостей, центрує увагу на собі, збирає свій образ у єдине ціле, ідентифікує себе з власним «я». Надалі вона ідентифікує себе з батьками, дорослими, з казковими героями, першими вчителями. Завдяки ідентифікації з іншими відбувається децентрація, яка може трансформуватися в самоідентифікацію особистості з вищою духовною природою як у собі, так і в інших.

Ідеали, цінності та смисли являють собою орієнтири на шляху духовного сходження особистості. Під ідеалами (idea - уявлення) розуміють уявлення людини про досконале в особистості, у внутрішньому та зовнішньому світі. Ціннісні орієнтації являють собою "елементи структури особистості, що закріплені життєвим досвідом і переживаннями і які відокремлюють важливе, істотне для даної людини від несуттєвого" [15, с. 464]. Смисли ж розглядаються як логічно представлені підстави дій, міркувань особистості.

Найпершими в структурі особистості формуються ідеали, якими, в більшості випадків, виступають батьки. Надалі ж у підлітковому віці ідеалізація батьків поступається критичному осмисленню їх вад і переваг, відбуваються

спроби підлітків вийти за межі сім'ї. Духовне становлення людини сприяє її переорієнтації з особистісних на трансцендентні ідеали.

Перші цінності в житті людини пов'язані з нею самою, з потребами тіла (безпека, здоров'я, комфорт тощо). Цінними для дитини є також спрямовані на неї позитивні емоції, любов, піклування. Природний егоцентризм є умовою її виживання, а найефективнішою зброєю в “дорослому світі” для неї є беззахисність, безпосередність, щирість. Навіть дикі тварини безпорадні перед посмішкою Мауглі.

Пробудження в людині її духовної природи зумовлює переорієнтацію від споживання до самовіддачі. Актуальними для неї стають духовні цінності, зокрема, гуманістичні (добро, благодійність); естетичні (краса, гармонія, досконалість у природі та в людині); екологічні (чистота, збереження планети від екологічної катастрофи); цінності самопізнання (інтроспекція, самоспоглядання, самоусвідомлення); самовдосконалення (пошук шляхів і методів самопокращення, набуття нових позитивних особистісних якостей) та цінності самореалізації (розкриття власного особистісного потенціалу в служінні ближнім, Батьківщині, людству, природі, Богу).

Смисли являють собою більш пізні новоутворення в структурі особистості. Усвідомлення особистісних смислів вимагає інтелектуальної та моральної саморефлексії, яка не під силу малій дитині. Перші смисли формуються у більшості під впливом казок, сімейних настанов. Надалі ж підліток піддає сумніву засвоєне та прагне до створення власних смислових орієнтирів.

Основні смисли духовного порядку пов'язані з найважливішими проблемами людського буття, зокрема, його призначенням, свободою та відповідальністю, самовдосконаленням і найвищою духовною самореалізацією. Духовна самоідентифікація людини – це результат її духовного шляху від природного до соціального та далі, від соціального – до духовного “Я”. Подібно до того як соціальна природа людини є цілеорієнтиром для трансформації її біологічної природи, так духовне “Я” є подальшим ступенем розвитку для “Я”

соціального. Результатом людського сходження до досконалості є безцінний біологічний, соціальний та духовний досвід, який дух отримує у своєму прояві в багатовимірній природі особистості.

Таким чином, здійснення науково-психологічного аналізу поняття духовного розвитку особистості як філософсько-психологічної категорії дозволяє нам визначати психологічні закономірності духовного розвитку особистості та поглиблювати психологічні знання щодо механізмів цього процесу.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку психодіагностичного інструментарію, придатного для виявлення духовного потенціалу особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амонашвили Ш. Почему не прожить нам жизнь героями духа. – М.: Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 2003. – 64 с.
2. Баранівський В. Ф. Проблема духовності особистості в сучасному українському суспільстві. // Духовність і художньо-естетична культура. Уряду України. Президенту, законодавчій, виконавчій владі. Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників. Міжвідомчий науковий збірник / А. І. Комарова, Ю. П. Богуцький та ін. – Київ: Науково-дослідний інститут “Проблеми людини”, 1999. – Том 14. – С. 68-80.
3. Бердяев М. Філософія вільного духу. М, 1994. - С.26-27.
4. Боришевський М. Й. Духовні цінності в становленні особистості громадянина / Педагогіка і психологія №1 (14) 1997, Науково-теоретичний та інформаційний журнал АПН України. - С. 144-150.
5. Гегель Г. В. Феноменология духа // Собр. соч.: В 14 т. - М.: Соцэкгиз, 1959. - Т. 4. - 440 с.
6. Гончаренко Семен. Український педагогічний словник. - Київ: Либідь, 1997. - 376 с.

7. Гуманістична психологія: Антологія: В 3-х т. Т.2: Психологія і духовність: (Світоглядні аспекти гуманістично зорієнтованих напрямів у сучасній західній психології) / Упоряд.: Г. Балл, Р. Трач. – К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ. - 2005. – 279 с.
8. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.-метод. посіб. - К.: МАУП, 2000. – 312 с.
9. Кирил Георгиев Попов. Бездуховността. Университетско изд. “Св. Климент Охридски”, София, 1998 г. – 288 с.
10. Костюк Г. С. Учебно-воспитательный процесс и психическое развитие личности / Под ред. Л. Н. Проколиенко; Сост. В. В. Андриевская, Г. А. Балл, А. Т. Губко, Е. В. Проскура. – К.: Рад. шк., 1989.-608 с. - На укр. яз.
11. Лебедев В. И. Личность в экстремальных условиях.- М.: Политиздат, 1989. – 304 с.
12. Максименко С. Д. Генезис существования личности.: - К.: Издательство ООО «КММ», 2006, - 240 с.
13. Психология. Словарь / Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. - 2-е изд., испр. и доп. - М.: Политиздат, 1990. - 494 с.
14. Указ Президента України від 27.04.1999р. “Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян” // Орієнтир, 6 травня 1999 р. - С. 1-2.
15. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция: А. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов - М.: Сов. Энци., 1983. - 840 с.
16. Шри Шримад А. Ч. Бхактиведанта Свами Прабхупада. Бхагавад-гита как она есть. Полное издание. – ЛИТУАНОС.- 1990. - 832 с.
17. Юзвак Ж. М. Духовний розвиток особистості: проблеми, гіпотези, теоретична модель // Духовність і художньо-естетична культура. Уряду України. Президенту, законодавчій, виконавчій владі. Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників. Міжвідомчий науковий збірник / А. І. Комарова, Ю. П. Богуцький та ін. – Київ: Науково-дослідний інститут “Проблеми людини”, 1999. – Том 14. – С. 123-129.

ФІЛОСОФСЬКО ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ДУХОВНОСТІ ТА ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Е.О.Помиткін

У поданій статті висвітлено філософсько-психологічний зміст поняття духовності та духовного розвитку особистості, здійснено аналіз існуючих уявлень про дух і духовність. Першопричиною та провідним мотивом духовно спрямованої діяльності й поведінки людини вважається усвідомлення загальної єдності. Духовний розвиток пов'язується з процесом самоідентифікації особистості з власним духовним "Я", в ході якого людина підпорядковує свою біологічну та соціальну природу духовним ідеалам, цінностям та смыслом, набуває духовного досвіду.

Ключові слова: дух, духовність, бездуховність, духовний розвиток особистості, ціннісно-смыслова сфера людини.

ФИЛОСОФСКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ СОДЕРЖАНИЕ ПОНЯТИЯ ДУХОВНОСТИ И ДУХОВНОГО РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ

Э.А.Помыткин

В представленной статье раскрыто философско-психологическое содержание понятия духовности и духовного развития личности, осуществлен анализ существующих представлений о духе и духовности. Первопричиной и ведущим мотивом духовно направленной деятельности и поведения человека считается осознание всеобщего единства. Духовное развитие связывается с процессом самоидентификации личности с собственным духовным "Я", в ходе которого человек подчиняет свою биологическую и социальную природу духовным идеалам, ценностям и смыслом, приобретает духовный опыт.

Ключевые слова: дух, духовность, бездуховность, духовное развитие личности, ценностно-смысловая сфера человека..

Відомості про автора

	Помиткін Едуард Олександрович
	канд. психол. н., ст. наук. співр.
	Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, докторант
	Україна 04060, м.Київ, вул. М.Берлинського – 9
	р.440-63-88 (дод. 125); д.592-55-65, моб.8097-684-92-91
	Е-mail: ipppo@mail.kar.net